

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XVII. 1930.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1930.

KORTE BIJDAGEN.

I. Een onbekend Romeinsch Medaillon.

In eene vondst van Romeinsche munten in Luxemburg, de juiste vindplaats is mij onbekend, bevond zich tusschen Denarii, Antoniniani en kleinbronzen van keizers en keizerinnen uit de periode van even voor en na keizer GORDIANUS III PIUS 238—244 na Chr. een zeer interessant bronzen medaillon van keizer GORDIANUS III en van zijne gemalin keizerin TRANQUILLINA, dochter van den prefect der Praetorianen THIMESITHEUS. Zij huwde GORDIANUS in 241, het jaar van haar overlijden is onbekend.

De Romeinsche munten van keizerin TRANQUILLINA behooren reeds tot de grootste zeldzaamheden. Eene munt met haar beeltenis en die van keizer GORDIANUS, in een Romeinsch munthuis geslagen, was tot nu toe geheel onbekend. Wel waren er munten met de beide borstbeelden in verschillende Grieksche steden geslagen,

zoogenaamde koloniale munten, o.a. van Abdera, Alexandria, Anchiale, Dronysopolis, Edessa, Marcianopolis, etc. etc.

Het reeds jaren lang bestaande vermoeden, dat keizer GORDIANUS ook munten met zijn beeltenis en die zijner gemalin geslagen zou hebben, komt deze muntvondst bevestigen.

Daar keizer GORDIANUS in 241 huwde en in 244 stierf, moet dit medaillon in die korte periode geslagen zijn.

Ik laat nu de beschrijving van deze hoogst interessante munt volgen.

Voorzijde: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Borstbeeld van keizer GORDIANUS rechts, met stralenkrans, bekleed met harnas en mantel.

Keerzijde: SABINIA TRANQVILLINA AVG. Borstbeeld van keizerin TRANQUILLINA rechts met diadeem en mantel.

Brons. Diameter: m.M. 22. Gewicht: gram 8.

Van dit bronzen medaillon bestaat een zilveren Denarius, door den bekenden vervaardiger van valsche munten BECKER gemaakt. Dit stukje werd gepubliceerd en beschreven door:

A. VON STEINBÜCHEL. *Die Becker'schen falschen Münzstämpel*. Wien 1836, op blz. 12.

M. PINDER. *Die Beckerschen falschen Münzen*. Berlin 1843, op pag. 41 en 201.

GEORGE F. HILL. BECKER *the Counterfeiter*. Part II. London 1925, onder No. 202 en afgebeeld pl. XI, No. 202.

BECKER heeft òf dit medaillon gekend, of wel hij heeft zijn valsche stuk naar denarii van GORDIANUS III en van TRANQUILLINA vervaardigd.

Het is mij een groot genoegen, dat ik eene dergelijke voor de numismatiek van het Romeinsche Rijk zoo belangrijke munt het eerst in ons Jaarboek kan publiceeren.

M. SCHULMAN.

II. „Een gouwe Synode”.

De nationale Synode van Dordrecht, gehouden in de Kloveniersdoelen aldaar van 13 November 1618 tot 9 Mei 1619, onder voorzitterschap van Ds. JOH. BOGERMAN, is wel een der meest besproken gebeurtenissen geweest uit de 17e eeuw, waarvan blijvende invloed is uitgegaan. De leerstellingen der Arminianen of Remonstranten werden verworpen en die van de Ned. Herv. Kerk vastgesteld. 64 Nederlandsche geestelijken en 28 buitenlandsche afgevaardigden namen er aan deel. De penning, die de herinnering aan de Nationale Synode bewaart, is afgebeeld bij VAN LOON, II, blz. 105. Het stuk is te algemeen bekend om hier nader te worden omschreven. Er bestaan variëteiten met en zonder het hondje, met en zonder CVM PRIV. Men ziet op den penning eenige leege banken, bestemd voor de Fransche, Brandenburgsche en andere afgevaardigden, die niet aan de werkzaamheden hebben deelgenomen. De stempels er voor zijn gesneden door WILLEM VAN BYLAER, stempelsnijder aan de Munt te Dordrecht en door diens assistent JAN VAN BYLAER; sommige exemplaren dragen op de voorzijde de initialen van laatstgenoemden. I · V · B · ·

VAN LOON vermeldt dat, na afloop dezer groote

vergadering, de buitenlandsche gecommiteerden met een afslag in goud van deze medaille, hangende aan een dito keten, te zamen f 200,— waardig zijnde, zijn vereerd. Later schijnen ook de Nederlandsche gemachtigden een gouden penning te hebben ontvangen.

DODT VAN FLENSBURG ¹⁾ deelt mede, dat WILLEM VAN BYLER twee „fijne gouden penningen bij hem gemaect, bij ordre van haere Ho. Mo.” leverde, de een voor „den heere CARLETON, ambassadeur van sijne Maj. van Groot Brittannië”, de andere „voor den heere president van de voorsz. Synode D. BOGERMANO”, beloopende te samen mettet fatsoen 357 gulden thien stuyvers. Verder leverde hij nog „58 fijne silvere penningen van de voors. Synode, gedistribueert aen de predicanten ende ouderlingen”, die 194 gulden 8 st. kostten. Te voren waren reeds gouden exemplaren door hem geleverd voor de „vuytheemsche theologanten”.

Maar ook anderen, die zich ten opzichte van de Synode verdienstelijk hebben gemaakt, schijnt een gouden penning te zijn vereerd. Zoo vermeldt *De Nederlandsche Leeuw* 1919, blz. 21, dat in 1619 LUBBERTUS VAN HARDENBERGH, burgemeester en ouderling te Kampen, „die een predikant die in de Bovenkerke Arminiaans predikte eerst als ouderling verzocht en daarna als burgemeester geordonneert van de predikstoel te komen, waarvan hij in het Synode Nationaal te Dordregt verslag gedaan, gelaudeert, bedankt en verder met een goude penning, waarop gegraveert 't Synode van Suyt

¹⁾ J. J. DODT VAN FLENSBURG. *Archief van kerkelijke en wereldlijke Geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht*. Utrecht 1838—1847. 7 dln.

hollandt A° 1618 en 1619 ter eenre en den Berg Sion ter andere zijde vereert is, waardig omtrent hondert gulden". Er schijnt dus een betrekkelijk groot aantal dezer penningen in goud te zijn vervaardigd (in zilver komen zij nog veelvuldig voor) en, al zullen wel vele er van in de smeltkroes verdwenen zijn, af en toe komen er nog exemplaren voor den dag. Zoo beeldt de Catalogus der door de firma J. SCHULMAN te Amsterdam 30 Mei 1929 gehouden veiling van een buitenlandsche verzameling munten en penningen op plaat XVII, No. 463, een fraai gouden exemplaar af, dat 119.6 gram woog. Ook in den Catalogus der beroemde Engelsche verzameling gedenkpenningen van H. MONTAGU, Mei 1897 te Londen verkocht, wordt op plaat VI, No. 96, een gouden exemplaar afgebeeld.

Dat inderdaad gouden exemplaren aan binnenlandse afgevaardigden ter Synode zijn vereerd, bewijst o.a. een post, voorkomende in den *Inventaris* van Mr. ADRIAAN HOFFER's nalatenschap, ingeleverd ter weeskamer van Zierikzee den 12den December 1644, waar onder de gouden voorwerpen op folio 10 recto voorkomt „een gouwe Synode”.

In P. D. DE VOS. *De Vroedschap van Zierikzee van de tweede helft der 16de eeuw tot 1795*, komt een levensbeschrijving van genoemden ADRIAAN HOFFER, heer van Bommeneede en wegens Zierikzee van Botland voor. Geboren in 1589, overleed hij in 1644, was achtereenvolgens Raad, Burgemeester, Schepen en thesaurier der stad. Van 1616—1627 fungeerde hij als overdeken van het Vleeschhouwersgilde aldaar. Als letterkundige heeft hij grooten naam gemaakt door de uitgave zijner

Nederduytsche Poëmata, die met afbeeldingen uit Schouwen en Duiveland was versierd. HOFFER was zeer bevriend met den Zeeuwschen oudheidkundige M. Z. VAN BOXHORN, aan wien hij vele gegevens voor diens *Chroniick van Zeelandt* heeft verschafft. Hij is gehuwd geweest met MAGDALENA DE JONGE. Als ouderling der Gereformeerde Gemeente te Zierikzee, was hij in 1618 gedeputeerde wegens Zeeland ter Synode. In het levensbericht van zijn zoon, Mr. JOH. ADRIAANSZ. HOFFER, lezen wij niets over de „Gouwe synode” van zijn vader, wèl daarentegen in dat van diens tweeden zoon, IMAN HOFFER VIERLING, 1667—1722. In den boedel van dezen kleinzoon van Mr. ADRIAAN, werd namelijk aangetroffen „een gouden medalje, verbeeldende de Synode van Dordrecht, wegende 3 onsen, 3 engels”.

IMAN HOFFER VIERLING is zonder wettige kinderen na te laten gestorven.

Wat er na 1722 met den kostbaren penning is gebeurd, is onbekend gebleven.

M. D. M.

III. De Munt te Gorinchem.

In jaargang 1917 van dit Jaarboek gaf de heer M. SCHULMAN een belangrijke bijdrage over de muntstempels te Gorinchem aanwezig in het Museum Oud-Gorcum, en daarin komt o.a. ook een resumé voor van den strijd door de Magistraat gevoerd om sluiting dier Munt te voorkomen.

Uit hetgeen vermeld is in de het vorig jaar verschenen *Kroniik van Gorinchem*, bewerkt door wijlen

W. F. EMCK WZ., kan gemelde interessante studie van den heer SCHULMAN nog aangevuld worden met de volgende aantekeningen.

1573. Tengevolge van de geldschaarste wordt aan Weesmeesteren vergund zelf eenige kleine munt te slaan.

1583. October. Verboden muntslag op naam van Don ANTONIO, koning van Portugal, „de Portugeesche” genoemd. De Munt wordt gevestigd in een gebouw op den Timmerwerf, doch reeds in 1584 overgebracht naar de Haarstraat in het gebouw waar thans de hypotheeken en het kadaster zijn ondergebracht.

1584. 24 November. De Staten van Holland schrijven de stad aan met den verboden muntslag te eindigen.

1585. Februari. Sluiting der muntwerkplaatsen. Zij worden kort daarna heropend.

1585. 22 September. De Staten van Holland staan aan de Prinses van Chimay, Gravin van Megen, vrijdom van imposten toe, onder voorwaarde, dat zij te Gorinchem niet meer doet munten.

1590. 20 Januari. De stad grondt haar recht op den door de Staten verboden muntslag op het tractaat, 7 April 1407 met den graaf van Holland aangegaan (n.l. met WILLEM van Beyeren), die, nadat hij door verraad in de stad was gelaten en tot heer gehuldigd, beloofde, dat zijn nakomelingen te Gorinchem gehuldigd wordende, altijd de handvesten en privilegien door hem gegeven, zullen bezweren en het bezit van het veer en de visscherij in de Merwede voor de stad ten eeuwigen dage bevestigen.

1590. 22 Januari. De stad haar recht tot munten, gegrond op bovengenoemd tractaat, door de Staten van

Holland ontzegt. De weg van de burgerlijke procedure blijft haar opengelaten.

Z.

S.

IV. Terug te vinden munten van 's-Hertogenbosch.

In mijn bezit is een handschrift — notoir een copie — getiteld „*Nasporingen omtrent de munten van 's-Hertogenbosch*”.

Waar den schrijver klaarblijkelijk het werk VERACHTER. *Histoire monétaire de la Ville de Bois le Duc*, dat in 1845 verscheen, bekend was, moet dit manuscript na dit jaar vervaardigd zijn.

Aan de hand van dit manuscript is het mij mogelijk enkele aanvullingen te geven op DE WITTE „*Histoire monétaire des Comtes de Louvain, Ducs de Brabant*”.

In de eerste plaats maakt de onbekende schrijver gewag van een oordje, een negenmanneke en een moirke van 1579, waarvan alleen het moirke is beschreven bij DE WITTE, No. 792. De beide andere stukken zijn ook den schrijver in natura onbekend.

In de tweede plaats geeft hij de volgende beschrijving van den gouden kroon van ALBERTUS en ISABELLA, aan DE WITTE in natura onbekend. Voorzijde: een fraai in kroonen eindigend kruis, gekantonneerd door twee vuurstalen en twee leeuwen. Omschrift: (boom) ALBERTVS · ET · ELISABET · DEI · GRATIA · . Keerzijde: Het gekroonde volledige wapen, waarboven 1617, bezijden een gekroond vuurstaal. Omschrift: ARCHID · AVST · DVCES · BVRG · ET · BRAB · Z'

Eveneens geeft hij een beschrijving van den aan DE WITTE in natura onbekenden achtsten gulden of stooter. Voorzijde: Het gekroonde volledige wapen waarom de keten der guldenvliesorde, aan beide zijden der kroon 15 – 99. Omschrift: ALBERTVS · ET · ELISABET · D · G · . Keerzijde: Een fraai in bloemen uitlopend kruis gekartonneerd door twee leeuwen en twee kroonen. Omschrift: (boom) ARCHIDVCES · AVST · DVCES · BVRG · ET · BRAB · Z · .

Uit niets blijkt, waar de schrijver deze stukken gezien heeft, of in welke verzameling zij berusten, doch het schijnt mij toe, dat de schrijver deze stukken zeer zeker in natura gekend heeft, want bij andere munten, die ook aan DE WITTE onbekend waren, als de gouden koningsgulden, de Philippus daalder, de halve, vijfde en 40ste Philippus daalder, de stuiver en de halve stuiver¹⁾ van FILIPPS II, geeft hij een beschrijving, die hij, zooals hij zelf erkent, heeft gereconstrueerd naar analogie van elders geslagen stukken, evenals de beschrijving van het bovenbedoeld oordje en negenmanneke.

Z.

S.

V. Verzameling F. H. Baron VAN VERSCHUER.

De uitgebreide verzameling Nederlandsche en buitenlandsche draagteekens en insignes, nagelaten door F. H. Baron VAN VERSCHUER, 18 Juni 1930 te Arnhem overleden, is door dien verzamelaar gelegateerd aan het Koninklijk

¹⁾ Zie DE WITTE II, blz. 340.

Penningkabinet. Reeds ongeveer 1840 is door een naamgenoot van den erflater met het bijeenbrengen dier collectie begonnen, en werden b.v. op de veiling W. C. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, in 1847 te 's-Gravenhage verkocht, welke verzameling zeer rijk was aan dat soort penningen, vele belangrijke stukken aangekocht. Tot voor weinige jaren heeft de heer VAN VERSCHUER zijne collectie steeds uitgebreid, toen zijn hooge leeftijd hem noodzaakte het verzamelen op te geven en hij ook uit den kring van ons Genootschap trad, waarvan hij sedert 1893 deel uitmaakte. Door dit legaat komt het Kon. Penningkabinet in het bezit van een aantal belangrijke draagteekens; vooral onder de buitenlandsche insignes zijn talrijke exemplaren die aan die verzameling ontbreken. In het volgend Jaarboek stel ik mij voor eene beschrijving der belangrijkste stukken uit het legaat VAN VERSCHUER te geven, dat einde November in het Kon. Penningkabinet is opgenomen.

v. K.

BOEKBESPREKING.

Muntverslag over het jaar 1929.

Het Verslag van 's Rijks Munt te Utrecht over 1929 vermeldt, dat geslagen zijn 128.150.000 stuks munten, met een nominale waarde van f 49.919.000,—. Naar de muntsoorten gerangschikt zijn geslagen voor Nederland: f 8.000.000,— aan Rijksdaalders (Kon. Besluit van 8 Oct. 1929, No. 61), f 365.000,— aan nikkel 5-centstukken (Kon. Besluit van 17 Jan. 1929, No. 51), f 200.000,— aan 2½-centstukken (Kon. Besluit van 16 Maart 1929, No. 17), f 200.000,— aan 1-centstukken (Kon. Besluit van 17 Jan. 1929, No. 51 en van 15 Juni 1929, No. 99). Voor Nederlandsch-Indië: f 34.750.000,— aan guldens (Kon. Besluit van 27 April 1922, No. 62 en van 20 Maart 1929, No. 62), f 4.750.000,— aan ½-guldens (Kon. Besluit van 14 Oct. 1929, No. 19), f 1.250.000,— aan ¼-guldens Nederl. Indië (Kon. Besluit van 6 Augustus 1929, No. 36), f 404.000,— aan 1-centstukken Nederl. Indië (Kon. Besluit van 6 Nov. 1929, No. 34). Het grootste gedeelte van het hiervoor gebezigde muntmateriaal was, wat het zilver betreft, afkomstig van ingetrokken specie. Niet minder dan voor f 31.650.000,— werd hiervoor uit Indië naar de Munt gezonden, terwijl uit Nederland voor f 1.000.000,—

aan gangbaar grof zilver versmolten werd en tot geldstukken van lager gehalte vermunt.

Zeer betreurt de Muntmeester het, dat in het afgelopen jaar aanvragen tot het ontwerpen en slaan van penningen door particulieren geheel achterwege bleven. Het komt mij voor, dat het publiek niet of te weinig weet, dat 's Rijks Munt zich ook belast met het doen ontwerpen en uitvoeren van gedenkpenningen, en dat daardoor deze rijksinstelling bij het geven van opdrachten zoo dikwijls wordt voorbijgegaan.

Naar het ontwerp van Mej. G. RUETER is een gietpenning vervaardigd voor het beantwoorden van een prijsvraag aan een der Rijks-Universiteiten of naar aanleiding van een wedstrijd aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten. Een afbeelding van dezen penning, toegekend aan CORNELIA HESLENFELD door 's Rijks-Academie van Beeldende Kunsten in 1929 voor een wedstrijd in de beeldhouwkunst, is aan het Verslag toegevoegd. Verder zijn ten behoeve der gemeente Heerlen de stempels vervaardigd voor een eerepenning naar ontwerpen van den heer CH. VOS te Maastricht, die in twee grootten van 45 en 28 m.M. uitgegeven worden. Een nieuw en veel ruimer smelthuis, waaraan met het oog op de omvangrijke werkzaamheden dringend behoefte was, kwam in Februari gereed en kon in gebruik worden genomen.

v. K.

Wörterbuch der Münzkunde in Verbindung mit
 N. BAUER, K. REGLING, A. SUHLE, R. VOSMER und J. WILCKE
 herausgegeben von FRIEDRICH Frhr. VON SCHRÖTTER.
 Mit 28 Tafeln. W. DE GRUYTER & Co.
 Berlin—Leipzig. 1930.

Een handwoordenboek der muntkunde, een werk, dat duidelijk en beknopt antwoord geeft op numismatische vragen, zoowel de oudheid, de middeleeuwen en den nieuwen tijd behandelend, ontbrak tot heden in de bibliotheek van verzamelaars en beoefenaars der numismatiek. Wel gaf H. HALKE, *Handwörterbuch der Münzkunde und ihrer Hilfwissenschaften* (Berlin 1909) op vele vragen antwoord en bewees ook niet zelden Dr. A. LUSCHIN VON EBENGREUTH, *Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit* (München—Berlin 1926) goede diensten, maar deze boeken waren door een enkelen schrijver bewerkt, die, hoe verdienstelijk ook, toch niet die volmaaktheid konden bereiken van een woordenboek, samengesteld door een zestal bekende numismaten, die den reuzenarbeid, verbonden aan een dergelijk werk, verdeeld hebbend en ieder voor zich het speciale veld hunner studie behandelend. Niet vaak zal de zoeker dit werk zonder succes raadplegen: niet slechts geeft het antwoord op numismatische vragen, maar ook den verzamelaars geeft het nuttige wenken omtrent het behandelen van muntvondsten, reinigen van munten, maken van afgietsels en dergelijke. Achter elk artikel wordt eene korte opgave gegeven van de voornaamste literatuur, zoodat hij, die meer over het onderwerp

wenscht te weten dan het uit den aard der zaak beknopte artikel, dat een „woordenboek” geven kan, dadelijk ziet, welke werken hij moet naslaan.

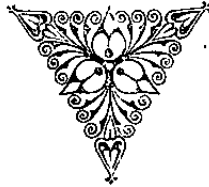
Bijzonder geslaagd leken mij bij het doorlezen van dit bijna 800 pagina's tellende werk de artikelen adler, as, bracteate (hohlpfennig), barbarische nachahmungen, denar, dirhem, drachme, gegenstempel (contremarque), thaler (en de verschillende soorten), mark (gewicht), medaille, münzbild, münzfund, münzrecht, rechenpfennig, scheidemünze, stuver, schilling, triens, die in beknopten vorm duidelijk mededeelen, wat daarover te vertellen is. Aardige bijzonderheden, voornamelijk van de hand van VON SCHRÖTTER, bevat het werk ook over populaire muntnamen, en de door J. TER GOUW in het *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* 1903—1909 behandelde munten worden vermeld. Verkeerde spelling van muntnamen komt haast niet voor¹⁾. Volledigheids-halve wil ik er op wijzen, dat Nederlandsche dukaten met den ridder, die een pijlbundel vasthoudt, nog vrijwel elk jaar (nog in 1928) op 's Rijks Munt te Utrecht worden geslagen en dat de bekende gulden voor Nederl. Indië met het scheepje op de keerzijde en de onderdeelen alleen in 1802 en niet „und später” geslagen zijn. Natuurlijk zijn dit slechts kleinigheden, die niets afdoen aan de waarde van dit uitnemende boek, waarvan een enthousiaste bespreker²⁾ m.i. volkomen terecht zegt: „Man kann das Buch studieren — wirklich, obwohl es

¹⁾ Ik vond slechts bezem (voor bezem) stuiver, dubbeltje (voor dubbeltje).

²⁾ Dr. B. PEUS in de *Frankfurter Münzzeitung* 1930. blz. 116—117.

nur ein Nachschlagewerk sein will — und je mehr man es tut, um so höher schätzt man es". Naast RENTZMANN'S *Numismatisches Legenden Lexicon*, LUSCHIN VON EBENGREUTH'S *Allgemeine Münzkunde*, SCHLICKEYSEN-PALLMANN'S *Abkuerzungen auf Münzen* en FORNER'S *Biographical Dictionary* behoort dit „Wörterbuch" geplaatst te worden in de bibliotheek van verzamelaars en beoefenaars der muntkunde.

v. K.

Verslag van den Secretaris.

Zaterdag 28 Juni is op het Kasteel „de Doorwerth” de zomervergadering gehouden van het Genootschap. Tegenwoordig waren de leden BAALE, C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, BENTINCK, EVELEIN, HAITSMAN MULIER, A. en J. HULSHOFF POL, HOEFER, HYMANS, VAN KERKWIJK, MICHIELSEN, POLAK en VON WEILER, terwijl Mevrouw POLAK en de heer KALIS de Vergadering als introducés bijwoonden. Daar de Voorzitter Jhr. Mr. SNOECK door ongesteldheid verhinderd was de Vergadering te presideeren, werd die taak, op verzoek van het bestuur, door Dr. EVELEIN waargenomen. Deze begon met er aan te herinneren, dat ook in 1914 de Doorwerth door de leden van ons Genootschap, bij de te Arnhem gehouden zomervergadering bezocht was, en ook toen de heer HOEFER ons rondleidde. Van de toenmaals aanwezige leden woonden nog 5 deze vergadering bij. Herdacht werden de leden Dr. C. HOFSTEDE DE GROOT, J. L. RICHEL en G. C. E. VAN DAALEN, die het Genootschap in het afgelopen jaar door den dood had verloren, terwijl ook aan de nagedachtenis van F. H. B^{on} VAN VERSCHUER, die jarenlang lid van het Genootschap geweest was, doch wegens zijn hoogen leeftijd voor eenige jaren bedankte, eenige vriendelijke waardeerende woorden gewijd werden. Door het bestuur werd den leden het voorstel gedaan om Generaal-Majoor F. A. HOEFER,

wiens groote verdiensten voor de oudheidkunde, het museumwezen en onze krijgsgeschiedenis nog voor kort bij zijn tachtigsten verjaardag zoo terecht gehuldigd zijn, het eere-lidmaatschap van het Genootschap aan te bieden, als dank voor hetgeen de heer HOEFER ook voor ons Genootschap en voor de numismatiek van Overijssel gedaan heeft. Dit voorstel werd bij acclamatie aangenomen en generaal HOEFER verklaarde de benoeming gaarne aan te nemen. Uit verslagen van Penningmeester en Conservator bleek, dat de toestand der geldmiddelen alleszins bevredigend was en er een voordeelig saldo in kas was van f 1117,87. De rekening van den Penningmeester werd dan ook volkomen in orde bevonden en deze gedéchargeerd en bedankt voor zijn zorgvuldig beheer. De bibliotheek werd met eenige numismatische werken vermeerderd, terwijl ook de munt- en penningverzameling door schenking uitgebreid werd. Voor het Jaarboek werd wederom 700 gulden toegestaan. Tot Secretaris werd de heer VAN KERKWIJK herkozen, die zich eveneens als lid van de Commissie van Redactie van het Jaarboek herbenoemd zag. Tot buitengewone leden van het Genootschap werden benoemd de heeren Mr. J. W. FREDERIKS te 's-Gravenhage en C. J. M. C. KALIS te Voorburg.

De najaarsvergadering zal in October gehouden worden, denkelijk te Haarlem of Leiden, terwijl voor de zomervergadering van 1931 Enschedé gekozen werd met bezoek aan het daar dezen zomer geopende nieuwe Museum.

Tot de belangrijkste stukken, die den leden getoond werden, behooren een zeer fraaie in hout gesneden

penning met borstbeeld en wapen van MARIA, hertogin von Simmern, geboren Prinses van Oranje, dochter van FREDERIK HENDRIK en AMALIA VAN SOLMS, in 1688 overleden (VAN LOON III. blz. 356) en een door WOUTER MULLER omstreeks 1665 gedreven Nederlandsche huwelijkspenning, verder verschillende in het afgelopen jaar hier te lande vervaardigde gedenkpenningen, waaronder de reeks portretpenningen der Oranje's, door het lid van het Genootschap, den medailleur JAC. J. VAN GOOR ontworpen.

Na afloop der Vergadering werd het Kasteel „de Doorwerth” met de uitgebreide verzamelingen geschiedkundige voorwerpen bezichtigd, waarbij de Directeur, generaal-majoor HOEFER, den talrijken aanwezigen leden de gewenschte inlichtingen verstrekte. Hierna werd een bezoek gebracht aan het Openlucht Museum, waar wederom de heer HOEFER de leden rondleidde en voorlichtte.

De meeste leden vereenigden zich vervolgens aan een gemeenschappelijken maaltijd te Arnhem.

Zaterdag 11 October werd te Haarlem in Hôtel FÜNCKLER de najaarsvergadering gehouden, waar tegenwoordig waren de leden BAALE, BROEK, EVELEIN, HAITSMA MULLIER, A. en J. HULSHOFF POL, KALIS, VAN KERKWIJK, VAN MEEUWEN, MICHELSEN, PHILIPS, POLAK, SASSE VAN YSSELT, M. SCHULMAN, VISSER en VON WELLER, terwijl Mevrouw BROEK als introducée de excursies medemaakte. Aan de eigenlijke Vergadering gingen vooraf bezoeken aan het FRANS HALS Museum (voornamelijk om de alle thans schoongemaakte schilderijen van dien

meester te bezichtigen) en aan de Verzameling van Mevrouw CATALINA VON PANWITZ op den huize de Hartenkamp, welke verzameling, die bij onze leden nog weinig bekend was, eene welverdiende reputatie geniet wegens hare prachtige primitiven, 17de eeuwsche schilderijen van Nederlandsche meesters, Italiaansche bronzen en oude meubelen.

De Vergadering werd door Dr. EVELEIN gepresideerd, daar Jhr. Mr. SNOECK nog niet voldoende hersteld was om die taak te vervullen, en ook de vice-voorzitter niet aanwezig kon zijn.

In de eerste plaats deelde de waarnemende voorzitter mede, dat het nieuwe lid, de heer KALIS, aan de Vereeniging een penningkast aanbood, aan welk meubel reeds sedert lang groote behoefte was. Een photo van deze kast ging ter Vergadering rond. Zeker was Dr. EVELEIN de tolk van al onze leden, toen hij den heer KALIS hartelijk dank betuigde voor dit zoo welkome geschenk. Naar aanleiding van een dit jaar door het Kon. Penningkabinet aangekochte ovale zilveren, door SIMON VAN DE PASSE in 1595 gegraveerde, penningplaat met borstbeeld en wapen van CORNELIUS UTENHOVIUS, dichter en taalkenner, burgemeester van Gent (geb. 1536, overl. 1600), deed de secretaris mededeelingen over het ontstaan van de bekende door SIMON VAN DER PASSE vervaardigde ovale portretpenningen en de ronde jetons met de portretten van de koningen en koninginnen van Engeland¹⁾. De heer M. SCHULMAN deed een gouden

1) Belangstellenden verwijzen wij naar de geïllustreerde artikelen over dit onderwerp, voorkomende in de *Numismatic Chronicle* 1915, blz. 230 en 1916, blz. 133.

Kroon van 1577 van de provincie Utrecht bij de aanwezigen rondgaan, een hoogst zeldzaam stuk, eenigszins afwijkend van het exemplaar berustende in het Kon. Penningkabinet. Jhr. VON WEILER toonde een aantal penningen, in de laatste maanden door de Edelmetaalbedrijven vervaardigd en lichtte deze toe.

Door den penningmeester was het voorstel gedaan, om, nu de kas een batig saldo van ruim duizend gulden aanwees, over te gaan tot de uitgave van een of ander numismatisch werk. De heer MICHELSEN wees er op, dat het bekende muntwerk van VAN DER CHUJS kostbaar en moeilijk te verkrijgen was, en vroeg of er geen aanleiding zou bestaan om van een der negen deelen, b.v. van het stuk Holland en Zeeland, de platen na te drukken en met zeer verkorten tekst, slechts bevattende de beschrijving der op de platen afgebeelde munten, verkrijgbaar te stellen. Indien deze onderneming slaagde, zouden de andere deelen geleidelijk kunnen volgen. Veel steun vond dit voorstel niet, daar vele der aanwezigen zich weinig voorstelden van den verkoop van een dergelijken verkorte „VAN DER CHUJS”, terwijl tevens de opmerking gemaakt werd, dat, vooral bij de oudste beschreven en afgebeelde Hollandsche munten, de toeschrijvingen niet zelden onjuist waren en er, na de uitgave van het werk, uit vondsten vrij veel munten aan het licht waren gekomen, die VAN DER CHUJS niet gekend heeft. Eene geheel omgewerkte VAN DER CHUJS, vermeerderd met de na de uitgave ontdekte munten en in de archieven voor den dag gekomen muntordonnanties en andere bescheiden, met verbetering der door den schrijver onjuist toegewezen munten zou zeker een

uitgave zijn, die zeer toe te juichen zou zijn. Een dergelijke uitgave zou echter de middelen van ons Genootschap verre te boven gaan, terwijl er zeker onder onze leden wel geen gevonden zullen worden, die lust, tijd en gelegenheid hebben om zulk een zware taak op zich te nemen.

Ondertusschen verklaarde de waarnemende voorzitter het voorstel van den heer MICHELSEN om tot de uitgave van een of ander wetenschappelijk numismatisch werk over te gaan, nu de kas van het Genootschap gunstig was, gaarne te ondersteunen. Daar het echter zoowel hem als ook de andere leden geheel onverwachts was gedaan, en er dus geen tijd geweest was om van dit voorstel het voor en tegen na te gaan, stelde hij den leden voor, om eene kleine Commissie te benoemen, wier taak het zou zijn om te onderzoeken of het door den heer MICHELSEN voorgestelde uitvoerbaar zou zijn en tevens na te gaan of, indien van de uitgave van VAN DER CHIJS zal moeten worden afgezien, er geen numismatisch onderwerp te vinden was, dat verdiende door ons Genootschap in eene afzonderlijke uitgave te worden behandeld. Tot leden dezer Commissie werden de heeren MICHELSEN, M. SCHULMAN, VISSER en VAN KERKWIJK gekozen, die op de Juli-Vergadering te Enschedé nadere voorstellen zouden doen ¹⁾.

Na afloop der Vergadering vereenigden vele leden zich aan een gemeenschappelijken maaltijd in Hôtel FÜNCKLER.

v. K.

1) Het zal de Commissie zeer aangenaam zijn indien de leden voorstellen zullen doen omtrent eene eventueele numismatische uitgave aan het adres van het met het secretariaat belaste lid VAN KERKWIJK.

Verlag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek.

De numismatische verzameling werd in 1929 vermeerderd met een koperen draagpenning op het 50-jarig Nederlandschap van H. M. de Koningin-Moeder, een bronzen draagpenning op de overwinning der verbondene Fransch-Italiaansche troepen bij Solferino en S. Martino in 1859, en een 3-Markstuk, geslagen ter herinnering aan het 1000-jarig bestaan der Rijnlanden. De eerste, van J. J. VAN GOOR, werd vervaardigd in de ateliers der Kon. Begeer. De beide penningen en het muntstuk zijn het geschenk van den heer Mr. Dr. C. H. BAALÉ te Tiel.

Zooals in het vorig Jaarverslag reeds werd opgemerkt, blijft de behoefte aan een tweede penningkast bestaan. Daar een herhaaldelijke navraag naar een oude kast geen resultaat heeft opgeleverd, komt het mij gewenscht voor een eenvoudige kast te laten maken, opdat de verzameling in haar geheel behoorlijk kan worden opgeborgen ¹⁾.

¹⁾ Met groot genoegen kan ik mededeelen, dat einde October 1930 door ons nieuwe lid C. J. M. C. KALIS te Voorburg aan het Genootschap geschonken is een eikenhouten kist, ingericht tot penningkast, met drie rijen elk van 26 laden, lang 1.08 M., hoog 0.69 M., diep 0.49 M. Een smaakvol en practisch meubel.

De bibliotheek werd met de gewone tijdschriften en andere periodieken aangevuld. Een overzicht geeft de hierbij gevoegde lijst van Aanwinsten der bibliotheek. Mej. M. G. A. DE MAN gaf een overdruk van haar publicatie in de Revue Numismatique van 1928 en van die in het Jaarboek voor Munt- en Penningkunde van 1929.

Nijmegen, Juli 1930.

De Conservator,
M. A. EVELEIN.

AANWINSTEN DER BIBLIOTHEEK.

Tijdschriften en Overdrukken:

Maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genootschap: „de Nederlandsche Leeuw”. Jaargang 1929. (Ontbreekt April).

Bataviaansch Genootschap: Lijsten van aanwinsten der bibliotheek van het Museum, over 1929. (Ontbreekt Maart).

Berliner Münzblätter, 1929.

Numismatisches Litteratur Blatt, 1929.

Numismatische Zeitschrift (Wien), 1929.

Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft in Wien, 1929.

Mitteilungen für Münzsammler, 1929. (Ontbreken April, October en December).

Proceedings of the American Numismatic Society, 1929, No. 39.

Suomen museo 1929 (XXXVI).

Jaarverslag 1929 van de Vereeniging voor Penningkunst te Amsterdam.

Rassegna Numismatica 1929, Num. 1—4.

The Numismatist, Vol. XLII. No. 3.

M. G. A. DE MAN. Quatre boîtes de dénéraux d'ajusteurs mittelbourgeois. Overdruk uit de *Revue de Numismatique*, T LXXX, 1928.

Idem. Over den gildepenny van de wollenlakenkoopers en -snijders en over de penningen van de zijdelakenkoopers en kramers te Middelburg. Overdruk uit het *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde*, 1929.

Catalogi:

RIECHMANN, Halle, Lagerkatalog 1927/28, VI—VIII.

FEJÉR & Comp., Budapest, Münzen- und Medaillen-Verzeichnis, 1929. No. 13 (Januar).

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1930).

EERE-LEDEN.

- Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië (1901)¹⁾.
Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg (1917).
Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, President van het Gerechtshof, lid van den Hoogen Raad van Adel, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Oranje-Nassaulaan, 's-Hertogenbosch (1926).
F. A. HOEFER, Voorzitter van „Gelre”, Hattem (1930).

GEWONE LEDEN.

- J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Postersholt (L.) (1892).
W. K. F. ZWIERZINA, Conservator van het munt- en penningkabinet van het Kon. Oudh. Genootschap, Amsterdam, Kwakersplein 3¹ (1895).
Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Koestraat 8, Zwolle (1897).
Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Minister van Buitenlandse Zaken, Bazarstraat 13, 's-Gravenhage (1904).
A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Nassaulaan 22, 's-Gravenhage (1904).
Mr. E. H. HIJMANS, Officier van Justitie, Hôtel Dommering—Wisseman, Winschoten (1910).

¹⁾ Het tusschen haakjes geplaatste jaartal achter de namen, geeft het jaar van de benoeming tot lid aan.

- E. VOET JR., Busken Huetlaan 1, Bloemendaal (1911).
 CAREL J. A. BEGEER, Directeur-Generaal van de Kon. Nederl. Edelmetaalbedrijven, Groote Haesebroekscheweg 1a, Wassenaar (1911).
 Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Chef van Rechtszaken N.S., Huize 't Hoogveld, Zeist (1913).
 Dr. M. A. EVELEIN, Directeur van het museum „G. M. KAM”, Bijleveldsingel 9, Nijmegen (1913).
 J. C. WIENECKE, Medailleur, Soestdijksche Straatweg 91B, Bilt-hoven (1916).
 H. D. DE WITT HAMER, Heerengracht 455, Amsterdam (1916).
 A. SCHULMAN, de Lairessestraat 94, Amsterdam (1917).
 M. SCHULMAN, Joh. Verhulststraat 165, Amsterdam (1917).
 J. KNOTTENBELT TZN., „Lutje Hus”, Diepenveen, bij Deventer (1918).
 J. HULSHOFF POL, Oud-lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, van Lennepweg 6, 's-Gravenhage (1926).
 Mr. ERNST POLAK, van Hoornbeekstraat 55, 's-Gravenhage (1926).
 Mr. Dr. C. H. BAALE, Kantonrechter, Hôtel Corbelijn, Tiel (1926).
 A. HULSHOFF POL, Mijningénieur, In de Lathyrus, Wassenaar (1929).
 A. W. A. MICHIELSEN, Gep. Generaal-majoor titulair O. I. L., Driebergsheweg 9, Zeist (1929).
 Jhr. Ir. A. C. VON WEILER, Directeur der N. V. voorh. Koninklijke BEGEER te Voorschoten, Narcislaan 15, Wassenaar (1929).

BUITENGEWONE LEDEN.

- Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provinciaalen Waterstaat, Brigittenstraat 11, Utrecht (1894).
 Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Conservator van het Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen (1896).
 Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Aerdenhout (1896).
 C. A. VAN WOELDEREN, Burgemeester van Vlissingen, Boulevard Evertsen, Vlissingen (1899).
 Mr. J. C. P. E. MENS0, Princessegracht 32, 's-Gravenhage (1900).
 Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813, No. 4, 's-Gravenhage (1900).

- N. GILSSEN LEMAIRE, Bunde (bij Maastricht) (1902).
- H. J. BOEKEN Jz., Bas Backerlaan 11, Apeldoorn (1907).
- JAC. J. VAN GOOR, Medailleur, Catherijnesingel 113, Utrecht (1907).
- C. W. H. BAARD, Directeur van het Stedelijk Museum te Amsterdam, van Baerlestraat 132, Amsterdam (1910).
- GOTTFR. H. CRONE, Jan Luykenstraat 16, Amsterdam (1911).
- Mevr. Dr. J. GOEKOOP—DE JONGH, Huize „Groot Essenburg”, Hulshorst, gemeente Ermelo (Veluwe) (1911).
- G. J. VAN OLST, Huize „Stadwijk”, Ressen, (Geld.) (1912).
- Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning- en Muntenverzameling van het Friesch Genootschap, Harlingerstraatweg 75, Leeuwarden (1913).
- CHR. BEELS, Van Eeghenstraat 70, Amsterdam (1916).
- R. A. KAISER, Potgieterweg, Bloemendaal (1916).
- J. W. A. VAN VOORST VADER, Hooge Naarderweg 42, Hilversum (1916).
- Dr. H. A. FONTEYN KUYPERS, Leeraar aan de 1e H. B. S. Rotterdam, Spoorsingel 53b (1917).
- J. B. V. M. J. VAN DE MORTEL, burgemeester van Noordwijk (1917).
- ED. M. WIERSEMA, Hoendiepskade 6, Groningen (1917).
- Jonkvrouwe C. ENGELN, Conservatrice van het Museum van Oudheden te Zutphen, Coehoornsingel 24, Zutphen (1919).
- H. J. M. EBELING, Gemeente-Archivaris, Choorstraat 14, 's-Hertogenbosch (1921).
- Dr. D. DE MAN, Wetenschappelijk assistent Kon. Penningkabinet, Laan Copes van Cattenburch 84, 's-Gravenhage (1921).
- Mr. ED. PHILIPS, Advocaat en procureur, Jan van Nassastraat 20, 's-Gravenhage (1921).
- P. VISSER AZN., Uitgever, Zijlweg 83, Haarlem (1921).
- Mej. M. H. BOTTENHEIM, van Eeghenstraat 79, Amsterdam (1922).
- G. M. KAM, Cosett Hall, Koekoekslaan 4, Wassenaar (1923).
- A. J. L. JUTEN, Scheikundig Ingenieur, Bergen op Zoom (1923).
- A. VAN DER WIEL, Park Paaschberg 2, Ede (Geld.) (1923).
- JOH. A. ALSBACH, Muziekuitgever, Stadhouderskade 62, Amsterdam (1924).

- G. J. J. VERDAM, Electrotechnisch Ingenieur, Parkstraat 83, 's-Gravenhage (1924).
- W. H. F. G. graaf VAN ALDENBURG—BENTINCK, Amerongen (1924).
- Mej. R. M. WICHERS WIERDSMA, Villa „Het Maereltje”, Domburg (1925).
- A. D. ZUR MÜHLEN JR., van Breestraat 86, Amsterdam (1925).
- A. H. DRIJFHOUT VAN HOOFF, Kapitein der artillerie, Wassenaarsche Weg 26, 's-Gravenhage (1926).
- C. G. VATTIER KRAANE, Voorzitter der Vereeniging voor Penningkunst, Sarphatikade 2, Amsterdam (1926).
- NANNE OTTEMA, Notaris, Prins Hendrikstraat, Leeuwarden (1926).
- Mr. J. P. W. A. SMIT, Rijks-archivaris, Peperstraat 35, 's-Hertogenbosch (1926).
- H. M. VAN DIJK, Staalkade 7, Amsterdam (1927).
- H. G. VAN GROEL, Conservator van het Museum van Oudheden, Vlissingen, Boulevard de Ruyter 78 (1927).
- H. H. THEUNISSE, Bloemendaalsche Weg 239, Overveen (1927).
- C. J. J. BLUSSÉ, Drimmelen (N.-Br.) (1928).
- A. WEVERS, Enschedé (1928).
- A. J. BEMOLT VAN LOGHUM SLATERUS, Utrechtsche Weg 72, Arnhem (1929).
- W. G. BROEK, Oud Hoofdcommies Posterijen en Telegrafie in Ned. Indië, Oosteinde 25, Voorburg (1929).
- H. RUD. DU MOSCH, Onder-Voorzitter van de Amsterdamsche Kamer van Koophandel, Voorzitter van de Holl. Afd. der Internat. Kamer van Koophandel, de Lairessestraat 165a, Amsterdam (1929).
- H. J. G. HAITSMA MULIER, Directeur der N. V. Het Buitenverblijf in Nederland, Corresp. der Ned. Bank, Krullelaan 32, Zeist (1929).
- J. H. VAN HEEK, „het Roessingh”, Lonneker (1929).
- C. J. KORTENBACH, Bouwkundig ambtenaar 1e klasse bij de Rijksgebouwendienst, Parkweg 85, Voorburg (1929).
- Dr. H. D. MAK VAN WAAY, Geneesheer, Willem de Zwijgerlaan 36, 's-Gravenhage (1929).
- Jhr. H. J. VAN MEEUWEN, Bezuidenhout 60, 's-Gravenhage (1929).

- Mr. J. W. FREDERIKS, Directeur Ond. Levensverzekering Mij.
van 1836, Riouwstraat 202, 's-Gravenhage (1930).
C. J. M. C. KALIS, Laan van Oostenburg 1, Voorburg (1930).

BUITENLANDSCHE LEDEN.

- ALBERT VISART DE BOCARMÉ, Rue St. Jean 18, Bruges (1894).
GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17, Edinburgh (1903).
L. FORRER, London S.W.I. 5, 6, 7 King Street St. James's (1904).
HOWLAND WOOD, Curator of the American Numismatic Society,
Broadway at 156th Street, New-York (1920).
F. C. DOUGLAS BOYD, 18th Street 45 West, New-York (1923).
*¹⁾ JULIUS GUTTAG, Stone Street 42, New-York (1923).
*EDW. T. NEWELL, President American Numismatic Society, 156th.
Street West of Broadway, New-York (1923).
J. M. SWANSON, medallist, 22 Camp Street, Newark, New Jersey
(1923).
*ELLIOT SMITH, 26th Street and East River, New-York (1923).
*MORITZ WORMSER, Fifth Avenue 95, New-York (1923).
*F. A. LIVINGSTON, 2870 Heath Avenue, New-York City (1924).
ROBERT ROBERTSON, 140. 33^d Street, Brooklyn, New-York (1925).
*WAYTE RAYMOND, Park Avenue 465, New-York City (1926).

1) De leden, voor wier namen een * staat, zijn leden voor het leven.

INHOUD.

De Vroedschapspenningen van 's-Gravenhage, door A. O. VAN KERKWIJK	1
Een Portugeesche valsche munter in 1510—11 voor de Vierschaar te Middelburg, door Mej. M. G. A. DE MAN	33
De Gulden 1680—1930. Eerst goud, dan zilver, straks nikkel?, door A. W. A. MICHELSEN . .	52
Een contremarque (klop) van Riga op een Rozenobel door de stad Gorinchem geslagen met titel en wapen van den Heer van Arkel, door ANDRÉ SCHULMAN	81
Heeft Leicester rozenobels te Gorinchem gemunt?, door ANDRÉ SCHULMAN	84
Korte Bijdragen	87
I. Een onbekend Romeinsch Medaillon. II. „Een gouwe Synode”. III. De Munt te Gorinchem. IV. Terug te vinden munten van 's-Hertogenbosch. V. Verzameling F. H. Baron VAN VERSCHUER.	
Boekbespreking	97
Verslag van den Secretaris	102
Verslag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek	108
Ledenlijst	111
